

С. К. Оситова,
старший викладач кафедри міжнародного бізнесу та фінансів,
Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"
ORCID ID: 0000-0002-2381-1901

О. О. Носирєв,
к. геогр. н., доцент кафедри міжнародного бізнесу та фінансів,
Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"
ORCID ID: 0000-0003-4089-3336

DOI: 10.32702/2306-6814.2021.1.122

СОЦІАЛЬНЕ ПІДПРИЄМНИЦТВО В УПРАВЛІННІ РЕГІОНАЛЬНИМ ЕКОНОМІЧНИМ РОЗВИТКОМ

S. Osypova,
Senior lecturer of the Department of International Business and Finance,
National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"
O. Nosyriev,
PhD in Geography, Associate Professor, Associate Professor of the Department
of International Business and Finance, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"

SOCIAL ENTREPRENEURSHIP IN THE MANAGEMENT OF REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT

Метою дослідження є аналіз впливу соціального підприємництва на вирішення головних економічних та соціальних проблем суспільства та розробка векторів оптимізації державного регулювання соціального підприємництва у аспекті активізації економічного розвитку регіонів загалом. Доведено, що розвиток соціального підприємництва є ефективним для подолання проявів регіональної депресивності, оскільки дозволяє безпосередньо скеровувати ресурси для розв'язання соціальних проблем без задіяння механізму перерозподілу. Створення соціальних підприємств повинно здійснюватися за активної підтримки держави та безпосередньої участі територіальних громад. Проведено систематизацію проявів соціально-економічних ефектів діяльності соціальних підприємств. Виокремлено відповідні риси моделей у відповідності до зарубіжних концепції соціального підприємництва, що відрізняються місцем держави у регулюванні розвитку та визначенні методів підтримки соціальних підприємств. Доведено, що необхідним напрямом державного регулювання є формування та запровадження прогресивних методів вдосконалення структури соціальної сфери та розвиток оптимальних та дієвих способів підвищення ефективності функціонування кожного суб'єкта господарювання. З метою активізації сфери соціального підприємництва запропоновано використання важелів державного регулювання та розвитку, які повинні бути стратегічними напрямками діяльності усіх органів державної влади. Відзначено, що позитивним ефектом соціального підприємництва також виступає сприяння у працевлаштуванні людей з обмеженими фізичними та психічними можливостями, безробітних, внутрішньо переміщених осіб. Закцентовано увагу на тому факті, що для повноцінного розвитку соціального підприємництва надзвичайно важливою є його взаємодія з державним сектором, освітньою системою, неприбутковими організаціями, приватним сектором та домогосподарствами. Визначено фактори, що ускладнюють розвиток соціального підприємництва в Україні: низький рівень розвитку економіки, військові дії на Сході, відсутність правової підтримки соціальних підприємств. Відзначено, що фактором успіху концепції соціального підприємництва в Україні може стати створення Національної стратегії соціального підприємництва.

The aim of the study is to analyze the impact of social entrepreneurship on solving the main economic and social problems of society and to develop vectors for optimizing the state regulation of social entrepreneurship in terms of enhancing the economic development of regions as a whole. The development of social entrepreneurship is effective in overcoming the manifestations of regional depression, as it allows direct resources to address social problems without the use of redistribution mechanisms. The creation of social enterprises should be carried out with the active support of the state

and the direct participation of territorial communities. Systematization of manifestations of socio-economic effects of social enterprises was carried out. Characteristic features of the models in accordance with foreign concepts of social entrepreneurship, differing in the place of the state in regulating the development and definition of methods of support for social enterprises were highlighted. The need to direct state regulation is the formation and implementation of progressive methods of improving the structure of the social sphere and the development of optimal and effective ways to improve the efficiency of each enterprise has been proven. The use of levers of state regulation and development, which should be strategic areas of activity of all public authorities, was proposed in order to intensify the sphere of social entrepreneurship. The positive effect of social entrepreneurship is also assistance in employment of people with disabilities, unemployed, internally displaced persons. Emphasis is placed on the fact that for the full development of social entrepreneurship, its interaction with the public sector, the education system, non-profit organizations, the private sector and households is extremely important. Factors hindering the development of social entrepreneurship in Ukraine: low level of economic development, hostilities in the East, lack of legal support for social enterprises were identified. It is noted that the success of the concept of social entrepreneurship in Ukraine may be the creation of the National Strategy for Social Entrepreneurship.

Ключові слова: соціальне підприємництво, державне регулювання, економічний розвиток, регіональне управління, соціально-економічні проблеми.

Key words: social entrepreneurship, state regulation, economic development, regional management, socio-economic problems.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Сьогодні в умовах невизначеності, загостренні соціально-економічних проблем, проведенні структурних змін у господарському комплексі держави ідея соціального підприємництва дедалі більше привертає увагу підприємців, громадських організацій, ініціативних груп і науковців, окреслюючи потребу в узагальненні та виокремленні наукових методів дослідження. Соціальне підприємництво розвивається в рамках інституціональних, політичних, економічних і соціальних змін, що відбуваються як і на місцевому, так і на глобальному рівнях. Соціальне підприємництво проявляє себе як тренд сучасного розвитку української економіки. Розвиток соціального підприємництва в Україні став можливим за умов посилення ролі економічно активних учасників національного ринку в підтримці соціально вразливих категорій громадян і вирішенні соціально значущих питань, які виникли в разі важкої геополітичної ситуації та процесу децентралізації.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ, В ЯКИХ ЗАПОЧАТКОВАНО РОЗВ'ЯЗАННЯ ДАНОЇ ПРОБЛЕМИ

На етапі сьогоdnішнього загострення соціально-економічних проблем ідея соціального підприємництва все більше привертає увагу дослідників та науковців. Проблемам розвитку соціального підприємництва в Україні та світі присвячено чимало уваги такими науковцями: А.І. Мокій та А.І. Дацко [2], О.Ф. Овсянюк-Бердадіна та Ж.Л. Крисько [3], В.І. Удодова, В.І. Шаповал [4], І.Я. Ткачук та Х.-І.В. Євчук [5], І.П. Босак [6], С.К. Осипова [1], Г.Ю. Міщук та Р.Р. Пилипчук [7], Д.В. Попович та М.-С.Б. Баранова [8], Н.С. Носань [9], С.Ю. Гончарова, І.В. Буряк та А.Б. Гончаров [10], Л.А. Шергіна, Є.В. Нотевський та А.Й. Жемба [11], С.С. Оліфіровська та С.В. Вергейчикова [12], Л. Литвин [13], Р.І. Шоля [13] та іншими дослідниками. Попри значний науковий доробок зазначених вчених, досі залишається відкритим питання ефективного функціонування соціального

підприємництва та можливість активізації впливу соціального підприємництва на регіональний економічний розвиток. У наукових дослідженнях основну увагу зосереджено на визначенні суті соціального підприємства, його теоретичному обґрунтуванні та підходах до розуміння практичного розкриття економічних та управлінських проблем. Однак комплексне дослідження соціального підприємництва потребує глибшого вивчення та аналізу.

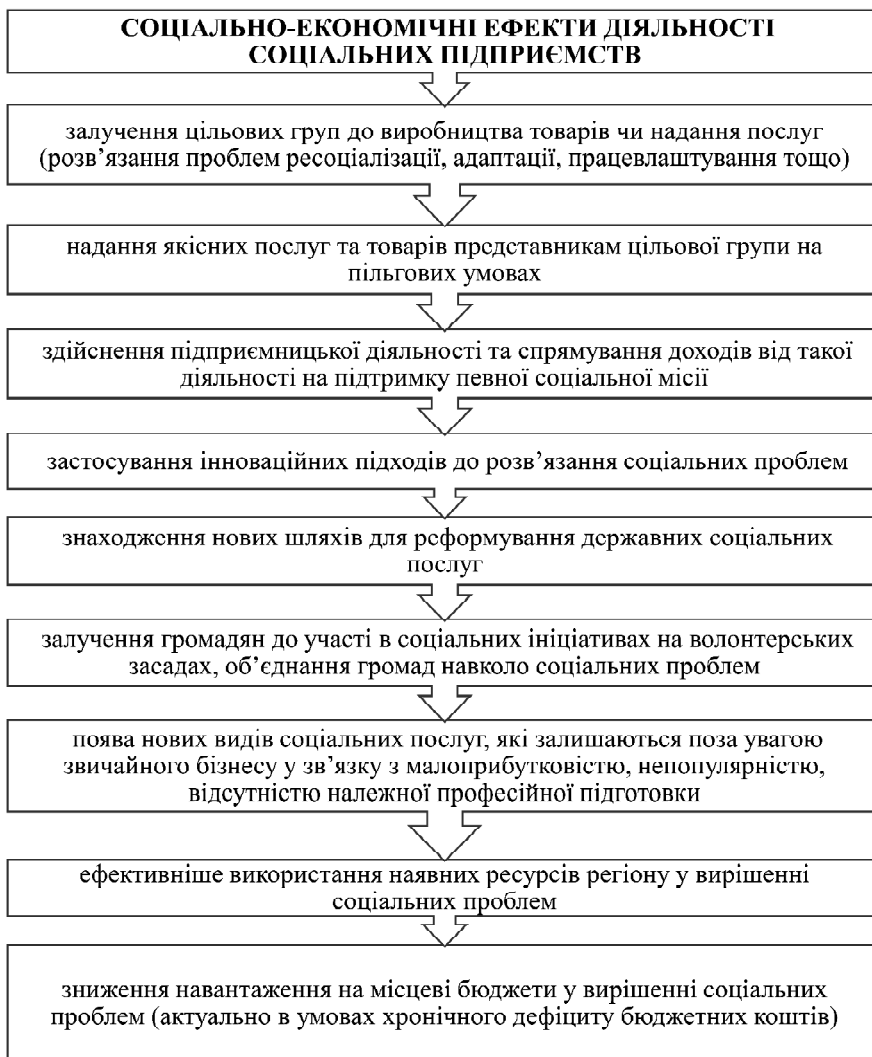
МЕТА І ЗАВДАННЯ СТАТТІ

Метою статті є дослідження впливу соціального підприємництва на вирішення головних економічних та соціальних проблем суспільства та розробка векторів оптимізації державного регулювання соціального підприємництва у аспекті активізації економічного розвитку регіонів в цілому. Зважаючи на мету дослідження, головними завданнями виступають систематизація підходів до державного управління регіональним економічним розвитком та розробка практичних рекомендацій щодо застосування важелів державного регулювання, які мають бути стратегічними напрямками діяльності усіх органів державної влади.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Хоча дефініція соціального підприємництва є досить новою, вона стає предметом все більшої кількості наукових досліджень. В науковому середовищі активно дискутується теоретична інтерпретація поняття соціального підприємництва. Українські дослідники виокремлюють декілька важливих аспектів при розкритті сутності соціального підприємництва як об'єкту державного регулювання. Основними з них є сприяння прискоренню позитивних соціальних змін шляхом створення соціальних цінностей та використання комерційних підходів для розв'язання гострих проблем суспільства [1].

Істотною відмінністю між соціальним підприємством у розвинених країнах є можливість займатися со-

Рис. 1. Соціально-економічні ефекти діяльності соціальних підприємств

ціальним бізнесом неурядовим організаціям (громадським об'єднанням, фондам тощо). Статус неприбуткової організації не позбавляє права здійснення окремих видів господарської діяльності і отримання доходу, який скеровується для досягнення соціальної мети діяльності організації, активно сприяючи розв'язанню соціальних, культурних, екологічних та економічних проблем, долучаючи до цього громадський сектор. Розвиток соціального підприємництва, як свідчить зарубіжний досвід, є ефективним для подолання проявів регіональної депресивності, оскільки дозволяє безпосередньо скеровувати ресурси для розв'язання соціальних проблем без задіяння механізму перерозподілу. Запровадження форми соціального підприємництва дозволяє безпосередньо скеровувати доходи організацій та підприємств на розв'язання проблем депресивних територій. В окремих областях України вже впроваджено низку проектів розвитку соціального підприємництва за сприяння органів регіональної влади. На рівні держави та окремих регіонів стимулювання соціального підприємництва у депресивних периферійних територіях має стати одним із першочергових завдань, ефектами від якого мають стати сприяння працевлаштуванню місцевого населення, формування нових джерел надходжень до місцевих бюджетів, роз-

в'язання найгостріших соціальних, економічних, екологічних та культурних проблем. Створення соціальних підприємств повинно здійснюватися за активної підтримки держави та безпосередньої участі територіальних громад. Цілком зрозуміло, що такі ініціативи потребують змін, передусім у напрямках фінансової політики, а саме її децентралізації, коли основна частина податків скеровуватиметься до місцевих бюджетів, законодавчо закріплюватиметься уникнення перерозподілу коштів. Також вкрай необхідним є забезпечення права неурядових неприбуткових організацій займатися господарською діяльністю для досягнення статутних соціальних цілей [2].

Однією з потенційних ресурсних баз для створення соціальних підприємств можуть стати об'єкти інфраструктури, які є у власності територіальної громади. На сьогодні в Україні є багато будівель, які фактично не використовуються, в незадовільному стані та які знаходяться у власності громади. Такі приміщення можуть стати основою для створення соціальних підприємств із працевлаштуванням представників вразливих груп населення та джерелом прибутку, що спрямовується на вирішення місцевих соціальних проблем. За організаційною формою це можуть бути комунальні або спільні комунальні

підприємства, що діють на договірних засадах спільного фінансування відповідними територіальними громадами — суб'єктами співробітництва. В макроекономічному вимірі соціальні підприємства, використовуючи інноваційні ресурси, створюватимуть реальне конкурентне середовище та додану вартість, що сприятиме сталому руху економічної системи загалом [3].

Систематизацію проявів соціально-економічних ефектів діяльності соціальних підприємств відображено на рисунку 1.

Світовий досвід наголошує, що ринок не в змозі вирішувати усі економічні проблеми. Випадки "фіаско" ринку повинна компенсувати держава, але гострі суспільні проблеми, які не може вирішити держава, означають неефективність уряду. Неспроможність ринку та уряду — це чинники, що сприяють розвитку соціального підприємництва, яке надає можливість часткового й динамічного розв'язання на місцевому рівні соціальних проблем. Держава та великі бізнес-структури переходять від патерналізму до соціального партнерства. Державною функцією є підтримка соціального підприємництва. Держава через механізми державного регулювання використовує обов'язкові заходи зі встановлення адресних соціальних показників для державних

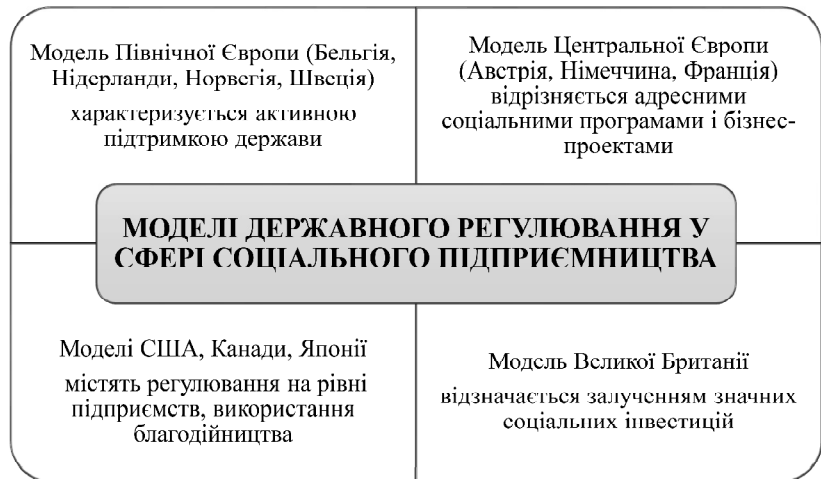
підприємств, відповідні заходи для визначення соціальної спрямованості приватних підприємств, стимулювання соціального підприємництва (преференції соціально-орієнтованим підприємствам та цільові інвестиції) [4].

Різні зарубіжні концепції соціального підприємництва відрізняються місцем держави у регулюванні розвитку та визначенням методів підтримки соціальних підприємств, що дозволяє виокремити відповідні риси моделей, які відображено на рисунку 2.

Довгостроковий інноваційний характер соціального підприємництва потребує вирішення питання фінансування, що відрізняє неприбутковий сектор від благодійництва та філантропії. Спільність певних характеристик прибуткового та неприбуткового секторів дозволяє розповсюджувати на неприбутковий сектор рекомендації щодо перейняття певних рис інститутів приватного прибуткового сектору у вигляді стратегічного менеджменту, поточного управління, соціально-етичного маркетингу. В останні часи з'явилася низка робіт з теорії та практики підприємництва, де як новий напрям виокремлюється інтрапренерство. Під інтрапренерством розуміють розвиток духу підприємництва всередині організації, так зване внутрішнє підприємництво. Воно може бути ефективною формою підприємництва у соціальній сфері. На підприємстві створюються умови для новаторських підприємницьких ідей, виділяються ресурси для їх реалізації, активізується творчий потенціал [4].

В останні два десятиліття підприємництво розглядають як інструмент боротьби з бідністю та безробіттям. Саме тому в економічно розвинених країнах світу соціальне підприємництво виходить на перший план. Успіх або неефективність модернізації економіки визначається не тільки ефектом інноваційних процесів, наявністю необхідних інвестицій тощо як адекватною реакцією соціо-гуманітарного середовища, здатністю та готовністю до соціально-культурних трансформацій широких верств населення. Пріоритети у державному управлінні варто надавати проектам, які забезпечать відрив у відповідній сфері за критерієм здатності конкурувати на внутрішньому і зовнішньому ринках. Необхідною передумовою також є упорядкування співпраці бізнесу і наукових установ. Мають формуватися інститути розвитку, що використовують інноваційні механізми взаємодії суспільства, влади, бізнесу через мережеву, кластерну, корпоративну моделі та державно-приватне партнерство, альянси бізнес співтовариств з органами влади на всіх рівнях [5].

Політична та економічна нестабільність, недосконалість виробничої і соціальної інфраструктури, правової бази, недостатність інформаційного забезпечення є тими негативними чинниками, які впливають на господарський розвиток країни, регіонів та конкретних суб'єктів підприємництва як у короткостроковій, так і в довгостроковій перспективі. З цього огляду потрібно формувати та запроваджувати прогресивні методи вдосконалення структури соціальної сфери, а також винаходити оптимальні та дієві способи підвищення ефективності функціонування кожного суб'єкта господарю-

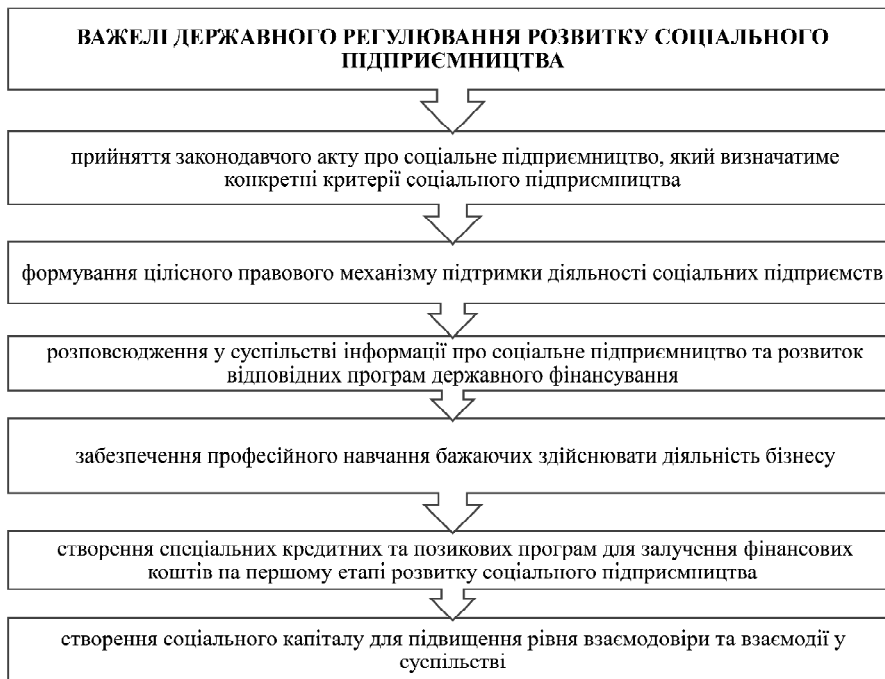

Рис. 2. Моделі державного регулювання у сфері соціального підприємництва

вання. Вхідження України до ринкової системи господарювання зумовило відповідні зміни у функціонуванні кожного суб'єкта підприємництва, причому ефективна діяльність зумовлена багатofакторним впливом формування конкурентного середовища у різних сферах та видах економічної діяльності [6].

Серед ключових труднощів, з якими зустрічаються соціальні підприємства у процесі ведення господарської діяльності, слід виокремити байдужість суспільства до діяльності соціальних підприємств; обмеженість інформації про соціальне підприємництво; труднощі у отриманні фінансування, високі адміністративні витрати та високу орендну плату. Одним із позитивних прикладів підтримки соціального підприємництва в Україні є спеціальна програма кредитування соціального підприємства, яку проводить АТ "Ощадбанк" у співпраці з міжнародною організацією Western NIS Enterprise Fund. Мета цієї програми зазначена як "підтримка соціальних підприємств малого бізнесу шляхом надання кредитів на економічно привабливих умовах". Запозичення європейського досвіду для державної підтримки соціальних підприємств в Україні вкрай необхідне, що пояснюється їхньою винятковою суспільною важливістю на даному етапі розвитку економіки та проблемою соціальної ізоляваності вразливих суспільних груп. Легітимізація статусу та визначення критеріїв ідентифікації соціальних підприємств надає можливість створити чітку основу виокремлення їх із групи інших підприємств та застосовувати адресні важелі стимулювання розвитку [7].

Соціальне підприємництво безпосередньо пов'язується із соціальною місією організацій: інвестиціями в особистісний розвиток персоналу, залученні представників цільових груп як учасників або бенефіціарів, сприянні залученню нових ресурсів для реалізації соціальної місії бізнесу. Також важливо зауважити, що процес створення та функціонування соціального підприємства неможливий без фінансової складової. На сьогодні в Україні серед підприємств існують такі джерела фінансування: отримання грантів від міжнародних організацій; створення соціальних підприємств на основі громадської організації; кредитування за зменшеними ставками; власні інвестиції; краудфандингові платформи. В останні роки в Україні соціальне підприємництво набуває все

Рис. 3. Основні важелі державного регулювання розвитку соціального підприємництва

більшої популярності серед громадських організацій як ефективний механізм вирішення локальних соціальних та економічних проблем територіальних громад [8].

Розглянувши динаміку кількості створених соціальних підприємств, можна простежити тенденцію до зростання їхньої кількості у період складних соціальних змін. Це пояснюється погіршенням умов життя частини населення, необхідністю об'єднання зусиль для покращення соціально-економічного становища. Головними перешкодами розвитку соціального підприємництва в Україні є відсутність відповідної підтримки: з боку держави, фондів, інвесторів. Також на це має вплив нестача кваліфікованих кадрів, що є наслідком браку кадрів з відповідною освітою або неспроможністю оплатити послуги спеціаліста високого рівня. Також мають вплив на розвиток соціальних підприємств висока вартість оренди та нестача державної підтримки соціальних підприємств [9].

Соціальним підприємцям необхідна підтримка з боку держави у таких формах: торговельні преференції, допомога в оплаті оренди, впровадження державних програм стимулювання. Також існують проблеми, пов'язані з законодавством України, зокрема: недосконалість законодавчої бази щодо діяльності малого та середнього бізнесу у сфері соціального підприємництва, мінливість законодавчих змін, запутаність та двозначність законодавства (особливо податкового). Мала обізнаність суспільства щодо сутності соціального підприємництва та низький рівень соціальної свідомості також не сприяє розвитку даних підприємств [9].

З метою подолання перерахованих проблем та активізації сфери соціального підприємництва необхідним є застосування наступних важелів державного регулювання та розвитку соціального підприємництва, що відображено на рисунку 3.

Необхідно підкреслити, що соціальні підприємства внаслідок своєї діяльності тісно взаємодіють майже з усіма елементами ринкового сектору. Безсумнівним є

факт взаємодії соціального підприємництва з державним сектором, коли з'являється необхідність у прийнятті відповідних законодавчих актів урядом та максимальному сприянні розвитку цього виду діяльності; співпраця з освітньою системою, коли з боку освітніх установ відбувається навчання соціальній відповідальності та соціальному підприємству, а з боку соціального підприємництва — розроблення певних соціальних програм та стандартів та впровадження їх у життя шляхом залучення учнів відповідних закладів. Для досягнення певної соціальної мети іноді необхідна тісна співпраця між соціальним підприємництвом та неприбутковими організаціями, такими як волонтерські організації та благодійні фонди. Із приватним сектором можлива як партнерська співпраця у вигляді надання пев-

ної фінансової допомоги, так і конкуренція в однаковому сегменті, що спонукатиме соціальне підприємство до розвитку [10].

Високий рівень розвитку національної економіки є також важливою умовою для ефективного впровадження соціального підприємництва. Головним у діяльності державних регуляторів має бути створення однаково сприятливих умов для всіх суб'єктів підприємницької діяльності, розвиток соціального підприємства, соціальної відповідальності бізнесу та одночасно недопущення дискримінації зі сторони представників органів влади. Державне регулювання розвитку соціального підприємництва має бути спрямоване на формування сприятливого середовища та реалізовуватися відповідними загальнодержавними, регіональними та місцевими органами влади з метою узгодження інтересів держави і підприємництва. Розвиток соціального підприємства в Україні є тривалим процесом, тому спрогнозувати його майбутнє важко через нестабільність економічного і політичного становища, а також через наявність військового конфлікту на Сході України [11].

Позитивним ефектом соціального підприємництва також виступає сприяння у працевлаштуванні людей з обмеженими фізичними та психічними можливостями, безробітних, внутрішньо переміщених осіб, ветеранів АТО. Поява нових видів соціальних послуг, які залишаються поза увагою звичайного бізнесу, надає можливість ефективнішого використання наявних ресурсів регіону у вирішенні регіональних проблем та знижує навантаження на місцеві бюджети у соціальній сфері [12].

Найчастіше соціальні підприємства зорієнтовані на вирішення питань громади, де вони розташовані, оскільки їхні засновники переймаються ними та особливо їх відчувають. Позитивним наслідком розвитку соціального підприємництва як феномену сучасності є стимулювання розвитку нових для України видів діяльності, зокрема, креативного підприємництва. Соціальне підприєм-

ництво потребує чіткого законодавчого визначення та розроблення регулятивних механізмів [13].

Дискусійним є питання щодо потреби податкових пільг або інших стимулів для соціальних підприємств. З теоретичної точки зору, зважаючи на головну мету діяльності та складність організації, пільги в оподаткуванні можуть посилити потенціал підприємств хоча б на початковому етапі їхньої роботи, що дозволить збільшити частину інвестованого прибутку у діяльність самих підприємств. Але, з іншого боку, експерти цієї сфери у податкових пільгах вбачають більше ризиків, зокрема, появу тінювих схем задля ухилення від сплати податків загалом. Як альтернативу пропонують скористатися шведським досвідом і сформувати "стимуляційні пакети", суть яких полягає у можливості отримати професійного бізнес-консультанта, який безоплатно допоможе перетворити ідею на бізнес-модель, а також отримати грант на її тестування, що виступатиме підтримкою в адаптаційний період та при розширенні їхньої діяльності [13].

Попри зростання популярності та поширення в різних країнах та частинах світу, соціальне підприємництво в Україні постає перед низкою проблем та перешкод. Найбільшим недоліком соціального бізнесу є те, що підприємець не може розподіляти власний прибуток повністю. До переваг можна віднести високу відповідальність за результати діяльності перед клієнтами та громадою, інноваційність, превалювання соціальної місії над комерційною, працевлаштування незахищених верств населення, реформування соціальної сфери. Соціальне підприємництво допомагає створювати робочі місця; збагачувати професійний досвід людей, які працюють на соціальних підприємствах в умовах ринкових трансформацій; розвивати територіальні громади, залучаючи до громадського життя соціально вразливі групи населення, забезпечуючи їхніх членів роботою; розширювати активність громадян, які можуть самостійно вирішувати свої проблеми та брати відповідальність за своє життя; посилювати увагу до соціально незабезпечених верств населення, не стільки надаючи їм благодійну допомогу, скільки забезпечуючи їх корисною соціально значущою роботою; відроджувати сільські та міські території та поліпшувати їхню соціальну інфраструктуру тощо [14].

ВИСНОВКИ З ПРОВЕДЕНОГО ДОСЛІДЖЕННЯ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ЦЬОМУ НАПРЯМІ

Соціальне підприємництво є достатньо тривалим процесом, масштаб і розвиток якого неможливо спрогнозувати, що у свою чергу пояснюється певним децентралізованим характером цих процесів. Саме через механізми соціального підприємництва українське суспільство яскраво показало приклад того, як можна по-новому впливати на всі процеси, що відбуваються у суспільстві.

Соціальне підприємництво сприяє активізації соціально-економічного розвитку країни; забезпечує розв'язання багатьох соціальних проблем із використанням ефективних важелів та механізмів; допомагає незахищеним групам чи вразливим верствам населення працевлаштуватися, пройти реабілітацію, а також надає фінансову допомогу; підтримує реалізацію проектів еко-

номічної спрямованості. Таким чином, соціальне підприємництво може стати ефективним інструментом розв'язання багатьох суспільних проблем. Отже, для повноцінного соціально-економічного розвитку соціального підприємництва надзвичайно важливою є його взаємодія з державним сектором, освітньою системою, неприбутковими організаціями (волонтерство, благодійні організації та ін.), приватним сектором та домогосподарствами. Підкреслимо, що розвиток соціального підприємництва в Україні ускладнюють такі фактори, як низький рівень розвитку економіки, військові дії на Сході, відсутність правової підтримки соціальних підприємств. Ключовим фактором успіху концепції соціального підприємництва в Україні може стати створення Національної стратегії соціального підприємництва, яка б координувала зусилля всіх задіяних сторін: держави, регіонів, бізнес-структур та підприємців, громадських організацій та фінансового сектору.

Література:

1. Осипова С.К. Соціальне підприємництво як об'єкт державного Регулювання Вісник Національного університету цивільного захисту України. Серія: Державне управління. 2019. Вип. 1. С. 48—56. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2019_1_10
2. Мокій А.І., Дацко А.І. Розвиток соціального підприємництва у контексті зміцнення економічної безпеки депресивних територій. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки. 2014. Вип. 1. С. 155—166. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2014_1_22
3. Овсянюк-Бердадіна О.Ф., Крисько Ж.Л. Соціальне підприємництво як інноваційний інструмент вирішення суспільних проблем: передумови становлення та активізації. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 6 (2). С. 129—132. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6%282%29_33
4. Удодова В.І., Шаповал В.І. Дослідження досвіду функціонування національних моделей соціального підприємства. Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна. Сер. Міжнародні відносини. Економіка. Країнознавство. Туризм. 2013. № 1042. Вип. 1. С. 105—109. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKhMv_2013_1042_1_25
5. Ткачук І. Я., Євчук Х.-І. В. Соціальне підприємництво як фактор розвитку малого та середнього підприємництва в Україні. Агросвіт. 2017. № 9. С. 57—61. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2017_9_11
6. Босак І.П. Соціальне підприємництво: основні ознаки та особливості розвитку Наукові записки Української академії друкарства. 2017. № 1. С. 99—104. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2017_1_13
7. Міщук Г.Ю., Пилипчук Р.Р. Соціальне підприємництво: критерії ідентифікації та проблеми розвитку. Демографія та соціальна економіка. 2017. № 2. С. 152—165. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2017_2_13
8. Попович Д.В., Баранова М.-С.Б. Соціальне підприємництво як перспективний інструмент вирішення проблем сучасного суспільства. Молодий вчений. 2017. № 5. С. 701—705. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_5_158

9. Носань Н.С. Соціальне підприємництво як важлива передумова розвитку економіки України. Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. Серія Економічні науки. 2017. Вип. 45 (1). С. 69—75. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2017_45\(1\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2017_45(1)_11)

10. Гончарова С.Ю., Буряк І.В., Гончаров А.Б. Соціальне підприємництво: сутність, ознаки та місце у діяльності сучасних домогосподарств Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. Економічні науки. 2017. Вип. 27 (2). С. 125—130. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdn_en_2017_27\(2\)_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdn_en_2017_27(2)_32)

11. Шергіна Л.А., Нотевський Є.В., Жемба А.Й. Соціальне підприємництво в контексті сталого розвитку. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки. 2018. № 3 (2). С. 160—165. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2018_3\(2\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2018_3(2)_34)

12. Оліфіровська С.С., Вергейчикова С.В. Соціальне підприємництво як інноваційний інструмент для розвитку громад Збірник наукових праць Донбаської національної академії будівництва і архітектури. 2019. № 1. С. 98—102. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zbnpdnaba_2019_1_14

13. Шоля Р.І. Соціальне підприємництво в Україні як тренд економічного розвитку. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2019. Вип. 26 (2). С. 121—125. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_26\(2\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_26(2)_24)

14. Литвин Л. Соціальне підприємництво: сутність та особливості становлення в Україні. Україна-Європа-Світ. Міжнародний збірник наукових праць. Серія: Історія, міжнародні відносини. 2018. Вип. 21. С. 86—88. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2018_21_11

References:

1. Osypova, S. K. (2019), "Social entrepreneurship as an object of state regulation", *Visnyk Natsionalnoho universytetu tsyvilnoho zakhystu Ukrainy. Seriya: Derzhavne upravlinnia*. vol. 1, pp. 48-56, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VNUCZUDU_2019_1_10 (Accessed 23 Nov 2020).

2. Mokii, A. I. and Datsko, A. I. (2014), "Development of social entrepreneurship in the context of strengthening the economic security of depressed areas", *Visnyk Chernivetskoho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Ekonomichni nauky*, vol. 1, pp. 155—166, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchtei_2014_1_22 (Accessed 23 Nov 2020).

3. Ovsianiuk-Berdadina, O. F. and Krysko, Zh.L. (2016), "Social entrepreneurship as an innovative tool for solving social problems: prerequisites for the formation and activation", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya: Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo*, vol. 6 (2), pp. 129—132, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2016_6%282%29_33 (Accessed 24 Nov 2020).

4. Udodova, V. I. and Shapoval, V. I. (2013), "Research of experience of functioning of national models of the social enterprise", *Visnyk Kharkivskoho natsionalnoho universytetu imeni V.N. Karazina. Ser. Mizhnarodni vidnosyny. Ekonomika. Krainoznavstvo. Turyzm*, vol. 1042, no. 1, pp. 105—109, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VKHMv_2013_1042_1_25 (Accessed 24 Nov 2020).

5. Tkachuk, I. Ya. and Yevchuk, Kh.-I. V. (2017), "Social entrepreneurship as a factor in the development of small and medium enterprises in Ukraine", *Ahrosvit*, vol. 9, pp. 57—61, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/agrosvit_2017_9_11 (Accessed 23 Nov 2020).

6. Bosak, I. P. (2017), "Social entrepreneurship: the main features and peculiarities of development", *Naukovi zapysky Ukrainskoi akademii drukarstva*, vol. 1, pp. 99—104, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nz_2017_1_13 (Accessed 25 Nov 2020).

7. Mishchuk, H. Yu. and Pylypchuk, R. R. (2017), "Social entrepreneurship: identification criteria and development problems", *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika*, vol. 2, pp. 152—165, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/dse_2017_2_13 (Accessed 24 Nov 2020).

8. Popovych, D. V. and Baranova, M.-S. B. (2017), "Social entrepreneurship as a promising tool for solving problems of modern society", *Molodyi vchenyi*, vol. 5, pp. 701—705, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2017_5_158 (Accessed 27 Nov 2020).

9. Nosan, N. C. (2017), "Social entrepreneurship as an important prerequisite for the development of Ukraine's economy", *Zbirnyk naukovykh prats Cherkaskoho derzhavnogo tekhnolohichnoho universytetu. Seriya Ekonomichni nauky*, vol. 45 (1), pp. 69—75, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2017_45\(1\)_11](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Znpchdtu_2017_45(1)_11) (Accessed 28 Nov 2020).

10. Honcharova, S. Yu. Buriak, I. V. and Honcharov, A. B. (2017), "Social entrepreneurship: the essence, features and place in the activities of modern households", *Naukovyi visnyk Khersonskoho derzhavnogo universytetu. Ser. Ekonomichni nauky*, vol. 27 (2), pp. 125—130, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdn_en_2017_27\(2\)_32](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvkhdn_en_2017_27(2)_32) (Accessed 23 Nov 2020).

11. Sherhina, L. A. Notevskiy, Ye. V. and Zhemba, A. Y. (2018), "Social entrepreneurship in the context of sustainable development", *Visnyk Khmelnytskoho natsionalnoho universytetu. Ekonomichni nauky*, vol. 3(2), pp. 160—165, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2018_3\(2\)_34](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vchnu_ekon_2018_3(2)_34) (Accessed 28 Nov 2020).

12. Olifirovska, S. S. and Verheichykova, S. V. (2019), "Social entrepreneurship as an innovative tool for community development", *Zbirnyk naukovykh prats Donbaskoi natsionalnoi akademii budivnytstva i arkhitektury*, vol. 1, pp. 98—102, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/zbnpdnaba_2019_1_14 (Accessed 26 Nov 2020).

13. Sholia, R. I. (2019), "Social entrepreneurship in Ukraine as a trend of economic development", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriya Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove gospodarstvo*, vol. 26 (2), pp. 121—125, available at: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_26\(2\)_24](http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvuumevcg_2019_26(2)_24) (Accessed 28 Nov 2020).

14. Lytvyn, L. (2018), "Social entrepreneurship: the essence and features of formation in Ukraine", *Ukraina-Yevropa-Svit. Mizhnarodni zbirnyk naukovykh prats. Seriya: Istorii, mizhnarodni vidnosyny*, vol. 21, pp. 86—88, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Ues_2018_21_11 (Accessed 28 Nov 2020).

Стаття надійшла до редакції 17.12.2020 р.